

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет №6
Кафедра соціології та психології*

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності»
обов'язкових компонент освітньої програми першого(бакалаврського) рівня
вищої освіти

053 Психологія (практична психологія)

Тема №1 Психологія як професія

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології
(протокол від 15.08.2023 № 8)

Розробник:

Доцент кафедри соціології та психології, кандидат психологічних наук,
Бондаренко Л.О.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри педагогіки та психології Харківської державної академії фізичної культури, кандидат психологічних наук, доцент Павлик О. М.
2. Доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент Шиліна А.А.

План лекції:

1. Поняття «професія» та «спеціальність».
2. Поняття про психологію.
3. Життєва і наукова психологія.
4. Академічна та практична психологія: відмінності та взаємозв'язок.
5. Історія становлення психології як професії.
6. Міфи про психологію і психолога.

Рекомендована література:

Основна

1. Бочелюк В. Й., Зарицька В.В. Психологія: вступ до спеціальності : Навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2017. 288 с.
2. Дуткевич Т.В., Савицька О.В. Практична психологія: Вступ до спеціальності. 2-ге вид. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 256 с.
URL: https://ipodp.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/Dutkevich_Savits_ka_Praktichna_psikhologiya_2005.pdf
3. Москальова А. С., Брюховецька О. В. Психологія: вступ до спеціальності: навч.- метод. посіб. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 216 с. URL: <https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/psy%20ctr.pdf>
4. Приходько Ю.О. Практична психологія: введення у професію. Навч. посібник. 2-е вид. К.: Каравела, 2010. 232 с.
URL: http://www.caravela.kiev.ua/files/file/pages_07_pracpsych_vvedprof_zm_st_pere_dnova_2017.pdf
5. Савчин М.В., Гавриш З.С. Вступ до спеціальності : психолог, практичний психолог : навчальний посібник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2017. 400 с.
URL: <https://studfile.net/preview/9992095/>

Додаткова

6. Періг І.М. Вступ до спеціальності “Психологія”. Навчально- методичний посібник для студентів спеціальності “Психологія”, “Практична психологія”. Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2017. 63 с. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/22510>

Текст лекції

Питання 1. Поняття «професія» та «спеціальність».

Професія (від лат. professio - офіційно вказане заняття, «оголошую свою справу») - вид трудової діяльності людини, яка володіє комплексом теоретичних знань і практичних навичок, набутих в результаті спеціальної підготовки та досвіду роботи. Найменування професії визначається змістом і характером роботи або службових функцій, застосовуваними знаряддями або засобами праці.

З точки зору суспільства професія - це система професійних завдань, форм

і видів професійної діяльності людей, які можуть забезпечити задоволення потреб суспільства в досягненні значущого результату, продукту.

З точки зору конкретної людини професія-це діяльність, яка є джерелом його існування і засобом особистісної самореалізації.

Багато професій підрозділяються на спеціальності (професія - лікар, спеціальність - лікар-терапевт, хірург, окуліст; професія - учитель, спеціальність - вчитель географії, історії, математики).

Професія як група родинних спеціальностей може бути представлена у шести основних аспектах соціальних відносин, шести її основних **компонентах**:

- 1) область докладання зусиль людини як суб'єкта праці, певний вид трудової діяльності;
- 2) спільність людей, що виконують певні трудові функції, що мають суспільно-корисний характер;
- 3) підготовленість (знання, вміння, навички, кваліфікація) людини, завдяки якій вона здатна виконувати відповідні трудові функції;
- 4) діяльність професіонала як процес реалізації трудових функцій, які виконуються професійно;
- 5) діяльність, яка виконується за певну винагороду;
- 6) діяльність, що дає людині певний соціальний і суспільний статус.

Спеціальність (від лат. species - рід, вид) - вид занять в рамках однієї професії, що спирається на споріднений вид дисциплін. Необхідна для суспільства і обмежена внаслідок розподілу праці область докладання зусиль людини, що дозволяє їй, з одного боку, втілювати свій професійний потенціал, з іншого - отримувати необхідні засоби існування і можливості розвитку.

Кваліфікація - рівень розвитку спеціальних здібностей суб'єкта (працівника), який дозволяє йому виконувати трудові функції певної складності у певній професійній діяльності. Кваліфікація визначається обсягом теоретичних знань, практичних знань, навичок, умінь, якими володіє працівник і які є його найважливішою соціально-економічною характеристикою. Кваліфікація є відображенням рівня професійної майстерності суб'єкта. Розрізняють формальну кваліфікацію, виражену в офіційно фіксованих розрядах, класах, званнях, категоріях і т. п., і реальну кваліфікацію - рівень майстерності, який людина дійсно може проявляти.

Посада - прояв професії, який найменш об'єктивно і документально фіксується. Посада може ототожнюватися з кваліфікацією ("молодший науковий співробітник"), з тимчасовими обов'язками (в. о. завідувача, керівник проекту), з професією в цілому (психолог в організації).

Чи завжди були професії? Ні.

Перші професії почали з'являтися ще в до цивілізаційну епоху, коли людина почала створювати осілі поселення, займатися сільським господарством, опанувати гончарну і ковальську справи. Один і той же чоловік через обмеженість своїх сил не міг одночасно ліпити горщики, викувувати металеві інструменти і займатися вирощуванням їжі, тому почав розвиватися товарний обмін.

З початком індустріалізації з'явилося безліч нових професій, пов'язаних з розробкою та обслуговуванням машин: інженери, робітники на заводах, машиністи і т. П. Через збільшення потреб цивілізації в нових видах і великих кількостях ресурсів також розширилися списки видобувних професій: з'явилися шахтарі, нафтовики та ін.

З розвитком автоматизації потреба в важкому ручній праці почала падати. Якщо раніше робітники працювали по 14-16 годин на добу лише для того, щоб прогодувати сім'ю, то тепер вони можуть працювати по 9 годин, а в найрозвиненіших країнах люди можуть працювати 3-4 дні на тиждень або взагалі жити на допомогу. У людей з'явилося більше вільного часу, який вони почали витратити на споживання інформації, тому у відповідь на попит з'явилася пропозиція - почали розвиватися засоби масової інформації: телебачення, радіо, а в кінці ХХ століття - і інтернет. Незважаючи на автоматизацію, як і раніше залишилася необхідність в людях, які створюють нові засоби автоматизованого виробництва: вчених та інженерів. А масова комп'ютеризація зажадала велику кількість людей, здатних обслуговувати комп'ютери і створювати і підтримувати їх програмне забезпечення. Так виник цілий пласт професій інформаційних працівників (ІТ), чия діяльність пов'язана з переробкою і виробництвом інформації: програмістів, вчених, інженерів і т. п. Завдяки ЗМІ отримали бурний розвиток творчі професії: актори, музиканти, художники, письменники та ін. Потяг людей до особистісного росту, успіху, щастя, здоров'я став чинником розвитку психологічної практики, появи і набуття популярності професії психолога.

Класифікація професій. Залежно від підстави класифікації професії об'єднуються в різні групи. Найбільш загальні підстави класифікації впливають зі структури самої професійної діяльності, яка характеризується особливостями конкретного виду праці і вимогами до того, хто її здійснює. Тому спільними класифікаційними підставами є характеристика об'єкта праці і характеристика його суб'єкта.

При характеристиці об'єкта праці професії поділяють на групи відповідно до: предмету, цілям, засобам, умовами, характером и складом дій.

За суб'єктом праці, професії також ділять на групи в залежності від психофізіологічних особливостей і ступенів необхідної кваліфікації людини. Професіограму психолога розглянемо у спеціальній темі.

Перелік професій можна побачити у національному класифікаторі України «Класифікатор професій ГК 003:2010».

Питання 2. Поняття про психологію.

Поняття «психологія» виникло на рубежі XVI-XVII століть. Найчастіше авторство визнають за німецьким богословом Гокленіусом. Етимологічно це слово є похідним від давньогрецьких «psyche» (душа) і

«logos» (вчення, знання, наука). У науково-філософську (а не богословську) мову його вперше ввів німецький вчений Християн Вольф у XVIII столітті. І зараз найбільш популярним перекладом є «наука про душу».

Розвиваючись спочатку як одна з філософських дисциплін, психологія, сприйнявши ряд ідей експериментальної фізіології, виділилася у самостійну

науку, що ставила завданням вивчення душі, яка в той час розумілася як свідомість (а свідомість - як те, що людина безпосередньо усвідомлює). Це сталося в кінці XIX ст. Символічною датою народження психології як самостійної дисципліни вважається 1879 року, коли Вільгельм Вундт відкрив при кафедрі філософії Лейпцизького університету лабораторію експериментальної психології, а незабаром на її базі - перший в світі психологічний інститут, який існує і донині. Незабаром аналогічні лабораторії і інститути стали відкриватися у провідних країнах світу (в Україні, Росії, США, Франції, в інших містах Німеччини) - стала складатися так звана **академічна психологія**, тобто психологія **науково-дослідницька**, що ставила перед собою власне пізнавальні завдання.

В кінці XIX ст. стали виникати і розроблятися ідеї про можливість застосування психологічних знань в різних областях практики - в педагогіці, медицині, при організації трудової діяльності, тобто з'явилася **прикладна психологія**, яка має не тільки пізнавальні цілі, але пропонує свої розробки у вигляді рекомендацій для вдосконалення різноманітних сфер людської діяльності.

На початку XX століття почала формуватися і інша форма психології, спрямована на допомогу людям, які потрапили в скрутну або важку життєву ситуацію - при виборі професії, при порушенні зв'язків з соціумом, при тяжких емоційних переживаннях; почала формуватися **психологічна практика**, яка передбачає, що психолог, що володіє відповідними знаннями і володіє методами практичної роботи, виконує запит клієнта на надання психологічної допомоги в тій чи іншій формі.

Тобто, **науково-дослідна академічна психологія, прикладна психологія і психологічна практика**, що розвиваються протягом століть і більш, складають три основні (найтіснішим чином між собою пов'язані) сфери, в яких може бути зайнятий психолог-професіонал.

Американська психологічна асоціація пропонує виділяти педагогічну діяльність з викладання психології як окремий вид діяльності.

Питання 3. Життєва і наукова психологія.

Як відомо, багато людей вважають себе «непоганими психологами»: вони адже спілкуються, вирішують якісь питання, «розуміють» один одного і т. п. «Життєва психологія» має повне право на існування і навіть справжні психологи (психологи-професіонали) в чималому ступені спираються на досвід життєвої психології, включаючи і свій власний життєвий досвід. Але фахівці все-таки розрізняють психологію наукову і психологію ненаукову (донаукову, життєву, любительську). Наукова і донаукова психології – це завжди якісь знання про людей, взаємини між людьми і т. д.. В залежності від того, яким є критерій істинності, достовірності цих знань, і розрізняють ці психології.

До донаукової психології Абрамова Г. С. відносить життєву і пересічну психологію.

- 1) *Життєва психологія* – це психологія, що заснована на життєвих

знаннях, тобто конкретних знаннях про людей, які людина отримала в процесі свого власного життя. Вона перевірила їх на істинність і достовірність подіями своєї індивідуальної долі, іншого критерію немає. Людина застосовує ці знання при спілкуванні з іншими людьми, з конкретною людиною. У цьому сенсі кожен з нас володіє цими знаннями, перевіреним на достовірність особистими переживаннями.

Наприклад, любов – є чи немає? Як краще керувати колективом? Що і в яких ситуаціях надає більший вплив: заохочення або покарання? І т. д.

2) *Пересічна психологія* - це психологія, що заснована на повсякденних знаннях, тобто узагальнених знаннях про людей, які людина отримала у відносно замкнутій групі людей – сім'ї, професійному колективі, шкільному класі та ін. Це знання перевірено на істинність, достовірність життям даної групи. Це знання регулює стосунки всередині групи та між різними групами і дозволяє передбачати наслідки поведінки людини у відносно замкнутій групі людей.

Такого роду знання представлено в ритуалах, обрядах, традиціях, прислів'ях, приказках, які містять знання про інших людей.

Таким чином, кожна людина, яка має той чи інший життєвий досвід, володіє життєвою і пересічною психологією. (Напр., існує поговорка: у 40 років людина або сам собі лікар або він дурень. Аналогічно і з психологією). Однак, наскільки вірні ці знання? Адже їх критерій достовірності дуже сумнівний.

Наукова психологія на відміну від донаукової заснована на істинних, достовірних знаннях про людей.

Вона у свою чергу поділяється на академічну і практичну.

3) *Академічна психологія* – це психологія, що заснована на академічних знаннях, тобто узагальнених знаннях про людей, отриманих групою людей-вчених, які перевірили це знання на достовірність за допомогою спеціальних методів науки (експеримент, спостереження, методи математичної статистики). Це знання виділяється в певних формах - наукових категоріях (діяльність, активність, індивідуальність, особистість, потреба, здатність тощо). Результатом роботи вчених є деяка узагальнена закономірність, закон, теорія.

Тобто, академічна психологія – це теоретична, фундаментальна психологія, вона має своїм предметом теоретичне знання.

4) *Практична психологія* – це психологія, що заснована на академічних знаннях і використовує їх у практичних цілях (Наприклад, профвідбір, судово-психологічна експертиза, психологічне консультування тощо). Практична психологія спрямована на вирішення завдань, які висуває суспільство та суспільна практика, впровадження наукових результатів у практику.

В. І. Слободчиков та О. В. Ісаєв виділяють два розуміння «практичної психології»:

- 1) практична психологія як прикладна дисципліна;
- 2) практична психологія як «особлива психологічна практика», де головна орієнтація не на дослідження психіки, а на «роботу з психікою».

Отже, виділемо відмінності між науковою психологією і життєвою. Ю. Б. Гіппенрейтер виділяє наступні такі відмінності:

1. Життєві знання *конкретні*, пов'язані з конкретними життєвими ситуаціями, а наукова психологія прагне до *узагальненого знання*, заснованого на виявленні загальних закономірностей життя і поведінки людей.

2. Життєві знання більше носять *інтуїтивний характер*, а в психологічній науці прагнуть до *раціонального пояснення* психічних явищ, тобто на краще їх розуміння і навіть прогнозування.

3. Життєві знання *передаються* в дуже обмежених варіантах (з вуст в уста, через листи і т. п.), А наукові знання передаються через спеціальну систему фіксації накопиченого досвіду (через книги, лекції, акумулюються в наукових школах і т. П.) .

4. У життєвої психології отримання знань здійснюється через спостереження, міркування або через безпосереднє переживання людиною тих чи інших подій. У науковій психології нові знання виходять також в *спеціальних дослідженнях і експериментах*, а також в особливих формах наукового мислення і уяви (то, що називають «уявним експериментом»).

5. Наукова психологія має в своєму розпорядженні великим, різноманітним і унікальним *фактичним матеріалом*, недоступному жодному носію життєвої психології. Особлива характеристика наукового знання - його *системність і впорядкованість*, що дозволяє кожному психологу-професіоналу орієнтуватися у всьому різноманітті цього знання.

Але при цьому, як зазначає Ю. Б. Гіппенрейтер, не можна говорити, що наукова психологія неодмінно «краще» життєвої, так як насправді вони взаємодоповнюють один одного.

Питання 4. Академічна та практична психологія: відмінності та взаємозв'язок.

Розглянемо відмінності між академічною та практичною психологією за допомогою таблиці.

Таблиця 1. Відмінності між академічною та практичною психологією.

Ознака	Академічна психологія	Практична психологія
Мета	Опис, пояснення, прогноз психологічних явищ, феноменів	Рішення психологічних завдань, що висувуються практикою
Категоріальний апарат	Строго науковий	Наближений до практики
	Напр., випробуваний, респондент	Напр., замовник, клієнт
Методи	Спостереження	
	Опитування, експеримент	Тренінг, гра, бесіда, тести.
Критерії оцінки якості метода	Валідність, надійність методу, репрезентативність	Метод «працює» (причому значення слова «працює» практично не піддається експлікації). Але всі психологи-практики це добре розуміють (інтуїтивно)

Роль особистості у роботі методу	У фундаментальній науці прагнуть до елімінації особистості дослідника з методу (метод повинен працювати «сам по собі»). Наприклад: метод Роршаха.	Особистість психолога є невід'ємною частиною методу.
Спрямованість	Академічна психологія є предметно-орієнтованою. У кожній науці є свій предмет, і вона спрямована на розкриття його сутності. Напр., предметом вікової психології є закономірності розвитку психіки в онтогенезі, предметом патопсихології – психологічна структура порушень психіки при	Практична психологія є проблемно-центрованою, тобто спрямована на пошук рішень життєвих проблем.
	нервово-психічних захворюваннях.	
Картина людини	У науково-дослідній психології немає єдиної картини людини. Об'єкт уваги психолога-дослідника локалізований.	У ситуації надання допомоги психолог має справу з людиною як цілісністю (людина постає перед психологом цілісно).
Психологічні школи	Існує багато різних психологічних шкіл, усіляких підходів до розуміння сутності людини: - глибинна психологія – підсвідомість; - біхевіористи – поведінка, - когнітивна психологія – ментальні утворення, - гуманістична психологія – екзистенційні цінності.	У ситуації надання допомоги психолог не може обмежитися суворими рамками одного підходу. Адекватна позиція – це пророчення до всього накопиченого потенціалу практичних засобів, їх взаємодоповнення. (Позиція, коли один з підходів (методів) абстрактно розглядається як найкращий, єдиний – неадекватна. Вибір адекватного практичного метода або їх поєднання – це в більшій мірі і справа особистого смаку, опори на безпосередній власний досвід. Це визначається потенціалом особистісних можливостей фахівця.
Кінцевий продукт діяльності	1. Теоретична концепція. 2. Науково - обґрунтований метод. 3. Виявлена закономірність. 4. Закон.	Вирішена психологічна практична задача, проблема.

Взаємозв'язок академічної та практичної психології такий й же самий, як взаємозв'язок теорії і практики. Теорія і практика – це філософські поняття, між якими існує діалектичний взаємозв'язок. Зокрема, закон єдності і боротьби протилежностей стверджує, що:

а) всі абсолютно предмети і явища роздвоюються на протилежні сторони і являють собою єдність протилежностей; суперечливість предметів і явищ носить загальний, універсальний характер. Протилежності не тільки виключають, але і припускають один одного. Вони існують в єдиному предметі та явищі і немислимі один без одного (напр, збудження і гальмування в корі великих півкуль головного мозку, аналіз і синтез – дві сторони процесу мислення, спадковість і мінливість, товариський-замкнутий т.д.);

б) боротьба протилежностей складає внутрішній зміст, джерело розвитку дійсності. Наприклад, протиріччя між позитивною в цілому особистістю дитини і негативним вчинком.

Які ж взаємини між теорією і практикою?

1. Практика є вихідним пунктом і основою теоретичного пізнання, тобто спочатку з'являються практичні потреби, а потім виникають засоби задоволення цих потреб, а саме наука.

2. Практика ставить перед теорією певні завдання, і сприяє вирішенню цих завдань. Тим самим вона рухає теорію вперед.

3. Практика – не тільки основа, але і мета пізнання. Людина для того і знає навколишній світ, розкриває закони його розвитку, щоб використовувати результати наукової теорії у своїй практичній діяльності. І хоча бувають випадки, коли наукові відкриття відокремлені від їх практичного застосування десятиліттями, всі вони викликаються, визначаються потребами життя.

4. Практика є єдиним критерієм істини. Можна скільки завгодно сперечатися про істинність тієї чи іншої ідеї, наукової теорії, але вирішити цей спір у стані тільки практика. Якщо людина, виходячи з отриманих знань у процесі своєї практичної діяльності, досягає поставленої мети, отримує очікуваний результат, значить, її знання відповідають дійсності, значить вони істини.

Таким чином, практика і теорія, а значить і теоретична та практична психологія, перебувають у тісній єдності, взаємозв'язку.

- практична психологія стимулює розвиток психологічної теорії, а теорія сприяє вирішенню практичних завдань.

- практика є основою, метою і критерієм істини теоретичних психологічних знань.

Питання 5. Історія становлення психології як професії.

Як ви вже знаєте, психологія як самостійна наука виникла ц кінці XIX ст. з запровадженням у неї експерименту (В.Вундт). До цього вона розвивалася у межах філософії.

З моменту виникнення психології як самостійної науки вона почала розвиватися як академічна дисципліна. І практично відразу виник розрив між фундаментальним і прикладним напрямками (до недавнього часу такий розрив

був характерний для багатьох наук, але не скрізь він протікав так болісно, яку психології і педагогіці).

«Причина кризи рубежу 19 – 20 століть, писав Лев Семенович Виготський, - лежить у розвитку прикладної психології, яка призвела до перебудови всієї методології науки на основі принципу практики. Цей принцип тисне на психологію і штовхає її до розриву на дві науки». Суспільна практика висувала одну проблему за іншою і ні одну з них стара психологія вирішити не могла – у неї не було відповідних методів.

Поява у цій ситуації прикладної психології не була випадковістю. Їй було дано назву «Психотехніка». З'явився прикладний напрямок у педагогіці

- педологія. Хоча педологія і претендувала на звання науки про комплексний розвиток дитини, у той період вона була, в основному, прикладною педагогікою.

Активізація ролі науки у практичній перебудові життя зіткнулася з традицією занять «чистою наукою, спогляданням істини». Для представників чистої науки «прикладність» не мала помітної цінності. За кордоном, наприклад, в 30-ті роки 20 століття вчені Кембриджа найбільше пишалися тим, що їх наукова діяльність ні за яких мислимих обставин не може мати практичного сенсу.

Мета, методи та результати психотехніки лежали у сфері практики, у той час як цілі, методи і результати традиційної академічної психології лежали в області теоретичних міркувань. Те, що мало цінність для психотехніки, психологія того часу ні прийняти, ні справити сама не могла, так само як і психотехніка мало що могла дати для психології.

Розмежування академічної та практичної психології стало особливо помітним у кінці 20-х – початку 30-х рр. XX ст.. Замість об'єднання зусиль обидві сторони приступили до взаємних звинувачень і затяжних дискусій. Академічна психологія звинувачувалася у схоластиці, вузькому академізмі, у нездатності сприйняти нове, у відриві від практики життя. Психотехніка, у свою чергу, засуджувалася за вузький практицизм, суперечливість духу науки, за відрив від психології, у голому емпіризмі, прикладності, у надмірному захопленні тестами. Саме тести стали вузловим моментом критики.

У 30-е рр. практична психологія розвивалася в усьому світі у наступних сферах: профорієнтація, профвідбір, освіта, медицина. Практика у цей період випереджала теорію. Широко розвивалася тестологія (як відомо, тест є основним методом у психологічній діагностиці). В ці роки були створені найбільш фундаментальні, найбільш відомі і популярні до теперішнього часу тести: тест Роршаха-1921 р, ТАТ -1935 р., тест Векслера – у 1939 р., тест Равена – у 1936 р. та ін.

У вітчизняній психології інтенсивно і неконтрольовано використовувалися тести в системі освіти і у промисловості. Масові тестові обстеження не підкріплялись серйозною перевіркою якості інструментарію (особливо в нашій країні). Так, наприклад, рішення про переведення деяких учнів у класи для розумово відсталих дітей приймалися на основі коротких тестів. У промисловості робилися спроби класифікації працівників різних професій без

урахування їхніх особистих схильностей та інтересів (тільки на підставі тестів).

У підсумку, Постановою ЦК ВКПБ «Про педологічні перекручення в системі наркомпросу» у 1936 році було покладено заборону на застосування тестів, що призвело до відмови від розробки науково обґрунтованих методів психологічної діагностики. Була зруйнована, закрита, вигнана з соціального побуту педологія – попередниця сучасної практичної психології.

Внаслідок цього у вітчизняній психології настало затишшя. Тобто з 1936 р. до середини ХХ століття – практична психологія не існувала легально, хоча академічна психологія продовжувала розвиватися.

Як академічна наука вітчизняна психологія прославилася у 20-30 рр. ХХ ст.. завдяки роботам Лева Семеновича Виготського, Олексія Миколайовича Леонтьєва, Сергія Леонідовича Рубінштейна, Олександра Романовича Лурія. Надалі однак ніяких нових великих теоретичних досліджень практично запропоновано не було. Ізоляція нашої науки призвела до розриву зі світовою психологією.

Важливою подією було відкриття Г. І. Челпановим першого в СРСР психологічного інституту - «Психологічного інституту при Московському університеті». Він почав роботу в 1912 р, офіційне відкриття відбулося в 1914. В ті роки він виявився найбільшим в світі психологічним інститутом.

У 1925 р в Москві було створено Психоаналітичного інституту (І. Д. Єрмаков). Однак, незабаром його було закритого з ідеологічних міркувань.

У 1943 р. С. Л. Рубінштейном було створено кафедру психології і на її основі - відділення психології на філософському факультеті Московського державного університету. Однак, це були одиничні події.

З середини 50-х років ХХ ст.. психологія у колишньому СРСР почала відроджуватися.

В 50-е рр. вчені утворили Всесоюзне наукове товариство психологів.

У 1966 р. були відкриті факультети психології у Московському, Ленінградському і Тбіліському університетах (трохи пізніше – у Ярославському). У Харкові кафедра психології з'явилася у 1963 році (ХДУ), а відділення психології на базі біологічного факультету було відкрито у 1972 році.

У 1971 р. був створений Інститут психології АН СРСР, стали видаватися журнали.

Однак, до початку 60-х рр. психологія була переважно академічною наукою. В ній працювало 500-600 чоловік (у США в цей же час – 150 тис. чоловік). Більшість були зайняті дослідної наукою і викладанням. Лише деякі вели практичну роботу з людьми: займалися психодіагностикою, психотерапією, тренінгом ділового та особистісного спілкування і т. д. В МДУ психологи були більш теоретизовані, у ЛДУ, ЯрДУ – менш.

З кінця 50-тих - поч. 60-х рр. ХХ ст.. знову почала розроблятися соціальна психологія, у 70-рр. – психологія колективів. У 50-60 рр. широке розвиток отримала інженерна і космічна психологія. У 60-рр. наша країна займала провідні позиції у світі в області нейропсихології завдяки працям Олександра Романовичі Лурії. У 60-70 рр. цікаві результати були отримані в області

формування теоретичного мислення (система Ельконіна – Давидова - розвиваюче навчання). Корисна робота проводилася в області профорієнтації, профвідбору. Розвивалися дефектологія, медична та патопсихологія, були створені консультації з питань сім'ї і шлюбу. У ряді лікарень і поліклінік почали працювати психологи.

Однак, практична діяльність вітчизняних психологів була малою крупицею потреб практики. На початку 80-х рр. виникло протиріччя: практика настійно вимагала впровадження психологічних знань, проте, можливостей для цього не було. По-перше, не було штатних одиниць. По-друге, психологія залишалася академічною дисципліною. В результаті чого випускники Вузів були готові працювати в академічному закладі чи на факультеті психології «створювати» науку, вчити наступне покоління тому, чому навчився самі. Тобто невміння вести практичну роботу. Причина – викладали теоретики, а не практики

У 1988 році на державному рівні було поставлено питання про те, що суспільству потрібна психологія як масова практична соціальна професія. Причому, необхідні дві категорії психологів: 1) психолог-теоретик; 2) психолог-практик. Їх співвідношення має бути 1:10.

Практичний психолог - це спеціаліст, який надає психологічну допомогу (психологічні послуги) населенню у ситуаціях, що потребують психологічного втручання або використання спеціальних знань і технологій.

До 1988 року підготовка психологів в Україні здійснювалась у двох вузах. Відділення психології функціонували на філософському факультеті Київського державного університету та біологічному факультеті Харківського державного університету. Внаслідок введення посади психолога у штат спершу шкіл-інтернатів у 1988 року, а відтак загальноосвітніх шкіл (1989 рік) гостро постала проблема кадрів професійних психологів. У 1989 році було здійснено перший набір спеціалістів із вищою освітою на перепідготовку за фахом «Практична психологія». На, так званих, спец факультетах навчання здійснювалося протягом 9 місяців. На сьогодні психологів готують майже в усіх університетах України (рівень бакалавр, магістр).

Таким чином, як *масова спеціальність практична психологія з'явилася в кінці 80-х - на поч. 90-х рр. ХХ ст.* З'явилися штатні одиниці психологів у школах, лікарнях, на підприємствах. Інтенсивно розвивалися психологічні служби, консультування, немедична психотерапія. У даний час широко використовується робота психологів у сфері бізнесу, реклами, політики, менеджменту. Не виключенням стали силові структури. Так, у МВС психологічну службу було створено у 1997 році. З'явилася приватна психологічна допомога. Відродилося співпраця зі світовою психологічною наукою та практикою: організовуються міжнародні семінари, психологи мають можливість поїхати на стажування, вести спільну роботу на контрактній основі.

Питання 6. Міфи про психологію і психолога.

Як показує практика, багато студенти-першокурсники уявляють собі професійну психологію дуже приблизно, ґрунтуючись на міфах, породжених буденними думками, чутками, телепередачами типу сеансів А. Кашпіровського,

іміджем і висловлюваннями психологів, запрошених на популярні передачі, псевдопсихологічними книгами типа «Як прив'язати до себе чоловіка» і т. п.

Зупинимося на деяких з цих міфах трохи докладніше. Це важливо, тому що вибір професії - один з найсерйозніших життєвих виборів; його випадковість і недостатня осмисленість потенційно трагічні.

Міфи про психологію і психологів.

1. Психологія - наука, все знає про людину і його душі, а психолог - людина, «що бачить людей наскрізь».

2. Психолог - людина, від природи наділена особливими здібностями до спілкування з іншими і розуміння інших.

3. Психолог - людина, яка вміє керувати поведінкою, почуттями, думками інших, спеціально цьому навчений і володіє відповідними техніками (наприклад, гіпнозом).

4. Психолог - людина, що досконально знає самого себе і володіє собою в будь-яких обставинах.

5. Психолог - мудрець, що знає про життя більше за інших, і його мис-ся - вказувати істинний шлях - страждають, заплутався людям порадами і повчаннями.

За кожним з цих міфів варто деяка реальність, вони мають під собою якусь підставу; але реальність ця сприймається перебільшено, знаходить неправдиві відтінки, від чого стає ілюзорною і «спокушаючою». Це призводить до шляху, іноді небезпечного не тільки для себе, але і для інших.